

POSTANOWIENIE

Dnia 5 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Skoczowska

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.
po rozpoznaniu w dniu 5 kwietnia 2024 r.
sprawy **M. M. i D. B.**,
skazanych za popełnienie przestępstw z art. 271 § 3 k.k. i innych,
z powodu kasacji wniesionych przez obrońców skazanych,
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku,
z dnia 4 sierpnia 2023 r., sygn. akt II AKa 204/22,
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie,
z dnia 26 lipca 2022 r., sygn. akt II K 80/21,

postanowił

- 1. oddalić obie kasacje jako oczywiście bezzasadne;**
- 2. obciążyć skazanych M. M. i D. B. kosztami postępowania kasacyjnego w częściach na nich przypadających;**
- 3. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz adw. J. U. i adw. M. P. z Kancelarii Adwokackich w O. kwoty po 1200 zł (tysiąc dwieście), z tytułu wynagrodzenia za sporządzenie i wniesienie kasacji w imieniu, odpowiednio, M. M. i D. B.**

[J.J.]

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 26 lipca 2022 r., sygn. akt II K 80/21, uznał oskarżonego M. M. za winnego szczegółowo opisanych w wyroku przestępstw:

- z art. z art. 271 § 3 k.k. w zb. z art. 273 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 §1 k.k. i w zw. z art. 12 k.k. i w zw. z art. 4 § 1 k.k., w brzmieniu przepisów ustawy obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 roku, za które wymierzył mu karę roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 300 stawek dziennych przyjmując, że jedna stawka wynosi 100 złotych (pkt 2 wyroku);
- z art. 56 § 1 k.k.s. w zb. z art. 62 § 2 k.k.s. w zw. z art. 37 § 1 pkt 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s. i art. 2 § 2 k.k.s., w brzmieniu przepisów ustawy obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 roku, za które wymierzył mu karę roku i 8 miesięcy pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 300 stawek dziennych przyjmując, że jedna stawka wynosi 100 złotych (pkt 3 wyroku).

Sąd I instancji na podstawie art. 8 § 1 i 2 k.k.s. orzekł, że wobec oskarżonego M. M. wykonaniu podlegają kary z pkt. 2 (pkt 4 wyroku).

Jednocześnie Sąd I instancji uniewinnił oskarżonego M. M. od zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 258 § 1 k.k. z pkt 1 aktu oskarżenia (pkt 1 wyroku).

Tym samym wyrokiem Sąd I instancji uznał oskarżonego D. B. za winnego przestępstw:

- z art. 271 § 3 k.k. w zb. z art. 273 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. i w zw. z art. 12 k.k. i w zw. z art. 21 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k., w brzmieniu przepisów ustawy obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 roku, za które wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 300 stawek dziennych przyjmując, że jedna stawka wynosi 100 złotych (pkt 5 wyroku);
- z art. 56 § 1 k.k.s. w zb. z art. 62 § 2 k.k.s. w zw. z art. 37 § 1 pkt 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 7 § 1 k.k.s. i art. 2 § 2 k.k.s., w brzmieniu przepisów ustawy obowiązującym do dnia 30 czerwca 2015 roku, za które wymierzył mu karę 2 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości

300 stawek dziennych przyjmując, że jedna stawka wynosi 100 złotych (pkt 6 wyroku).

Sąd I instancji orzekł ponadto na podstawie art. 8 § 1 i 2 k.k.s., że wobec oskarżonego D. B. wykonaniu podlegają kary z pkt. 5 wyroku (pkt 7 wyroku).

Sąd I instancji orzekł również w przedmiocie przepadku równowartości korzyści osiągniętej z przestępstwa (pkt 8 wyroku) oraz w sprawie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (pkt 9 wyroku).

Apelację od wyroku Sądu I instancji wniósł obrońca oskarżonego M. M. , zaskarżając go w całości, zarzucając szczegółowo opisane w apelacji zarzuty naruszenia: art. 79 § 2 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., art. 7 k.p.k., błąd w ustaleniach faktycznych oraz rażąco niewspółmierną karę. Ponadto apelację od wyroku Sądu I instancji wniósł obrońca oskarżonego D. B. , zaskarżając go w całości, zarzucając szczegółowo opisane w apelacji naruszenia: art. 170 § 1 pkt 2 i 5 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze w zw. z art. § 17 ust. 1 pkt 2 i 5 w zw. z § 4 ust. 2 pkt 1, 3 i 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, a także rażąco niewspółmierność kary.

Po rozpoznaniu obu apelacji Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 4 sierpnia 2023 r., sygn. akt II AKa 204/22, zmienił wyrok w zaskarżonej części w ten sposób, że:

„1. w pkt 2. orzeczoną wobec oskarżonego M. M. karę pozbawienia wolności złagodził do roku i 4 miesięcy;

2. z opisu czynów przypisanych oskarżonym:

a) M. M. w pkt 3;

b) D. B. w pkt 6;

wyeliminował ustalenie «czyniąc z popełnienia przestępstwa stałe źródło dochodu» i z tą zmianą z kwalifikacji prawnej tych czynów z podstawy skazania tych oskarżonych wyeliminował art. 37 § 1 pkt 2 k.k.s., a z podstawy wymiaru kary wyeliminował art. 38 § 1 pkt 3 k.k.s. i z tą zmianą wymierzył każdemu z oskarżonych grzywnę w wysokości 200 stawek dziennych przyjmując, że jedna stawka dzienna wynosi 100 złotych;

3. w pkt 9. podwyższył kwotę zasądzoną od Skarbu Państwa na rzecz adw. M. P. tytułem nieopłaconego wynagrodzenia za obronę z urzędu oskarżonego D. B. w postępowaniu sądowym do wysokości 4723,20 złotych, w tym 883,20 złotych należnego podatku VAT - stawka 23%,

a w pozostałym zakresie utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł obrońca skazanego M. M. , zaskarżając go w całości, zarzucając:

„- wydanie wyroku utrzymującego w mocy rozstrzygnięcie Sądu I instancji w sytuacji, gdy w toku rozprawy z dnia 26 lipca 2022 r., podczas której uprzedzono o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej, nadto współoskarżony D. B. i jego obrońca miał sposobność zabrania głosu w sprawie, oskarżony M. M. nie był reprezentowany przez obrońcę wyznaczonego mu z urzędu, samo zaś postanowienie o wyznaczeniu obrońcy z urzędu wymienionemu nie zostało opatrzone jakąkolwiek podstawą prawną, a więc czy oparto je na art. 78 § 1 k.p.k., czy też art. 79 § 2 k.p.k., podnoszona zatem jest bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 10) k.p.k. w zw. z art. 78 § 1 k.p.k. i art. 79 § 2 k.p.k. i w zw. z art. 399 § 1 i 2 k.p.k.;

- rażące naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k., poprzez przeprowadzenie niewłaściwej kontroli instancyjnej wyroku Sądu I instancji i w konsekwencji zaakceptowanie dowolnej, a nie swobodnej oceny wyjaśnień M. M. i odczytanych zeznań świadka W. Z. , dodatkowo z pominięciem zeznań tego świadka z k. 2157, z których to wynikało wycofanie się przez oskarżonego M. M. z działalności Spółek gdy tylko nabrał podejrzeń co do możliwego przestępczego charakteru ich działalności;

- rażące naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k., poprzez utrzymanie wyroku Sądu I instancji w mocy w sytuacji, gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie pozostawał niepełny, a winien podlegać uzupełnieniu stosownie do wniosku obrońcy z dnia 6 lipca 2022 r.,

który zmierzał do wykazania wytwarza dokumentacji Spółki, której oskarżony M. M. był prezesem zarządu, poza jego świadomością i akceptacją;

- rażące naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 182 § 3 k.p.k., poprzez zaakceptowanie i sposobu przesłuchania świadka - W. Z. , a więc bez odczytywania mu fragmentu protokołu zeznań z karty 2159, zaczynających się od słów «M. M. to jest osoba, która miała mnie zastąpić...», do słów «Te pieniądze zgarnął jednak D. B.», w sytuacji gdy, jak to wynika z samych zeznań wymienionego, nie brał on już żadnego udziału w prowadzeniu Spółek uczestniczących w obrocie paliwami, a szczególnie w części końcowej wskazanego protokołu wypowiada się wyłącznie odnośnie oskarżonego M. M. , co nie miało żadnego związku ze stawianym mu zarzutem w innej sprawie - Sądu Okręgowego w Olsztynie, sygn. akt II K 150/18, w której występował w charakterze oskarżonego, a okres zarzutu kończył się w dniu 15 maja 2018 r., w niniejszej sprawie jest on z kolei późniejszy”.

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sadowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł również obrońca skazanego D. B. , zaskarżając go w całości, zarzucając:

„I. rażące naruszenie prawa, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.:

1. art. 433 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., poprzez nierozważenie wszystkich zarzutów i wniosków podniesionych przez obrońcę Oskarżonego w wywiedzionym środku odwoławczym od wyroku Sądu I instancji, a tym samym przeprowadzenie kontroli instancyjnej w sposób sprzeczny ze wskazaniami logiki i doświadczenia życiowego, co miało istotny wpływ na rażące naruszenie prawa i w konsekwencji wydanie orzeczenia, które prawu nie odpowiada,

2. art. 440 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 2 i 4 k.p.k., poprzez brak rozstrzygnięcia reformatoryjnego zgodnego z wnioskiem obrońcy Oskarżonego wskazanym w apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie II Wydział Kamy z dnia 26 lipca 2022 r., sygn. II K 80/21, a tym samym przeprowadzenie wadliwej kontroli odwoławczej, podczas gdy orzeczenie wydane przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku z dnia 4 sierpnia 2023 r., sygn. II AKa 204/22 w aktualnym kształcie pozostaje rażąco niesprawiedliwie i jako takie nie odpowiada prawu,

3. art. 193 § 1 k.p.k. w zw. z art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k., poprzez oddalenie wniosku dowodowego obrońcy Oskarżonego złożonego w toku rozprawy apelacyjnej w dniu 27 lipca 2023 r. w przedmiocie sporządzenia opinii przez biegłego grafologa, na okoliczność stwierdzenia tożsamości osób podpisujących się na kserokopiach dokumentów ze sprawy o sygn. II K 80/21 wskazanych przez oskarżonego, podczas gdy przeprowadzenie wskazanego przez stronę dowodu miało istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, zwłaszcza w zakresie prawidłowego ustalenia roli i czynności podejmowanych przez oskarżonego w spółkach U. sp. z o.o., U.1. sp. z o.o., Z. oraz E. S.A. oraz określenia stanu prawnego wskazanych podmiotów gospodarczych,

4. art. 170 § 1 pkt 2 i 5 k.p.k. w zw. z art. 170 § 1a k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k., poprzez oddalenie wniosków dowodowych obrońcy oskarżonego sformułowanych w apelacji od wyroku Sądu I instancji z dnia 14 października 2022 r. w przedmiocie przeprowadzenia dowodu z dokumentu po uprzednim tłumaczeniu przez tłumacza przysięgłego oraz nadesłania z Rejestru Republiki Panamy danych wraz ze znajdującymi się załącznikami podmiotów o nazwie O. (P.), F.(U) i E. S.A. (M.) Folio N.(S) i uznanie, że zgłoszone wnioski dowodowe nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, podczas gdy prawidłowa ocena dowodów, poczyniona w oparciu o zasady logiki i doświadczenia życiowego wskazuje, iż ustalenie danych osób pełniących funkcje zarządcze w tych podmiotach i ewentualne przeprowadzenie czynności dowodowych z udziałem tych osób pozwoliłyby na ustalenie, iż oskarżony D. B. nie sprawował funkcji zarządczych w w/w podmiotach

gospodarczych i nie przejawiał powiązań osobowych, rzeczowych i finansowych z wymienionymi powyżej spółkami”.

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W odpowiedziach na kasacje prokurator Prokuratury Okręgowej w Olsztynie wniósł o oddalenie obu kasacji jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacje obrońców skazanych podlegały oddaleniu na posiedzeniu jako oczywiście bezzasadne (art. 535 § 3 k.p.k.).

Zgodnie z treścią przytoczonego przepisu uzasadnienie postanowienia o oddaleniu kasacji sporządza się na wniosek strony, jeśli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu. W przedmiotowej sprawie wniosek o uzasadnienie postanowienia złożył jedynie skazany M. M., w związku z czym w niniejszym uzasadnieniu Sąd Najwyższy odniesie się wyłącznie do kwestii bezzasadności zarzutów podniesionych w kasacji wniesionej przez obrońcę tego skazanego.

W pierwszej kolejności wypada stwierdzić, że zarzut, w którym skarżący podnosi naruszenie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. oraz art. 433 § 2 k.p.k., zawiera sprzeczność. O ile bowiem art. 433 § 2 k.p.k. wiąże naruszenie prawa przez Sąd odwoławczy z brakiem kontroli odwoławczej zarzutu apelacyjnego, o tyle art. 439 § 1 k.p.k. dotyczy obrazu prawa „niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów”. Należy jednocześnie stwierdzić, że Sąd odwoławczy rozpoznał zarzut apelacyjny, w którym podniesiono naruszenie art. 79 § 2 k.p.k. Sąd odwoławczy prawidłowo wskazał, że wyznaczenie M. M. obrońcy z urzędu było wynikiem jego wniosku w tym przedmiocie. Skazany uzasadnił swój wniosek niemożnością poniesienia kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Trafnie zatem Sąd odwoławczy przyjął, że w postępowaniu nie uznano, by udział obrońcy był niezbędny ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę. Należy ponadto dodać, że spełnienia warunków z art. 79 § 2 k.p.k. nie należy ani domniemywać, ani zakładać *implicite*. Dla stwierdzenia, że wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., nie wystarczy wskazać, iż w realiach rozpatrywanej sprawy zachodziły przesłanki obrony obligatoryjnej, o jakiej

mowa w art. 79 § 2 k.p.k. Obligatoryjność obrony powstaje bowiem dopiero w wyniku sądowego uznania, że oskarżony musi mieć obrońcę (zob. np. postanowienie SN z dnia 14 lipca 2022 r., sygn. akt I KO 45/22). Z pewnością dla powstania obowiązku ustanowienia obrońcy ze względu na okoliczności z art. 79 § 2 k.p.k. nie wystarczą domysły strony postępowania, skoro „konstytutywnym elementem obrony obowiązkowej jest ocena sądu wyrażona w postanowieniu, że jest ona niezbędna ze względu na wskazane okoliczności; dopóki taka decyzja nie zapadnie, mimo że spełnione są warunki do jej ustanowienia, nie ma mowy o obronie obowiązkowej” (zob. postanowienie SN z dnia 10 kwietnia 2014 r., sygn. akt IV KK 88/14). W przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy w Olsztynie nie wskazał na przesłanki obrony obligatoryjnej mające wynikać z okoliczności utrudniających obronę. Tym samym nie zachodziła konwencjonalnie ustalona przez sąd okoliczność z art. 79 § 2 k.p.k., a zatem nie może być mowy o zaistnieniu bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Nie sposób też twierdzić o naruszeniu art. 433 § 2 k.p.k., skoro Sąd odwoławczy do zarzutu apelacyjnego w tym przedmiocie odniósł się. Co więcej, uzasadnienie braku zasadności zarzutu jest obszerne, a Sąd Najwyższy w całości podziela sformułowane w nim stanowisko Sądu odwoławczego.

Nie sposób uznać ponadto, że doszło do naruszenia art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. Nie można twierdzić, że Sąd naruszył powyższe przepisy, skoro Sąd odwoławczy szeroko omówił powody uznania, że zarzut apelacyjny jest bezzasadny. Ponadto uzasadnienie zarzutu kasacyjnego sformułowane przez obrońcę dowodzi, że w istocie jego celem jest ponowne ustalenie i ocena faktów w sprawie. Skarżący wskazał bowiem, że „przesłuchani w sprawie świadkowie niewiele wiedzieli o zakresie czynności wymienionego w Spółce”, „na części dokumentów, w tym umów między spółkami, brak było nawet podpisów oskarżonego M. M. ”, „w innych postępowaniach okazywano mu faktury z podpisami nie pochodzącymi od niego” oraz podnosił okoliczność, że „gdy tylko oskarżony M. M. zrozumiał możliwy przestępczy charakter działalności układu spółek zorganizowanego przez D. B. , zaczął się z niego wycofywać” (s. 4 kasacji). Kwestionowanie ustaleń faktycznych, co wielokrotnie podkreśla Sąd Najwyższy, niedopuszczalne jest w postępowaniu kasacyjnym (art. 523 § 1 k.p.k.). Z tego

względu zarzut nie mógł zostać uwzględniony. Dodać należy, że z powodu zakazu kwestionowania ustaleń faktycznych w kasacji nie mógł być uwzględniony także trzeci z zarzutów, który – choć formalnie określony jako naruszenie kontroli odwoławczej poprzez obrazę art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. – sprowadza się do forsowania przez skarżącego tezy, iż dokumenty spółek były wytwarzane „za plecami» oskarżonego M. M. , co wykluczałoby wspólne, skoordynowane i objęte porozumieniem z oskarżonym D. B. działanie” (s. 4 kasacji).

Jeśli zaś chodzi o zarzut czwarty, to nie mógł on być zasadny chociażby ze względów formalnych. Należy odnotować, że skarżący ani nie podnosił zarzutu naruszenia art. 182 § 3 k.p.k. w apelacji, ani nie wskazał w apelacji okoliczności, które obecnie opisuje w kasacji. Sąd odwoławczy nie mógł zatem naruszyć art. 433 § 2 k.p.k., skoro nie był zobowiązany do kontroli w tym zakresie. Poza tym z treści uzasadnienia zarzutu kasacyjnego wynika, że w istocie kierowany jest pod adresem organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Nic zatem nie stało na przeszkodzie, by podnieść tę okoliczność już w postępowaniu sądowym. Skoro zaś skarżący tego nie uczynił, nie powinien czynić w tym przedmiocie zarzutu Sądowi odwoławczemu zobowiązanemu do rozpoznania sprawy w granicach zaskarżenia i postawionych zarzutów, a w zakresie szerszym wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 435 k.p.k., art. 439 § 1 k.p.k., art. 440 k.p.k. i art. 455 k.p.k. (art. 433 § 1 k.p.k.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 636 § 1 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak na wstępie.

[J.J.]

[ms]